

59655
"Postbesørgt blad" (6270 TdR)

HAVEN

91. ÅRGANG

NR. 4

APRIL 1991

Lærk og taks- form og funktion

□ Tekst og foto: GUNVER VESTERGAARD

☀ **»Det er de enkle hovedgreb, der gør haven smuk«.**

Villavejen præges stadigvæk af de gamle, hvidmalede stakitter – de fine med drejede stolper og svungne balustre. Græsrabatterne er intakte. Velplejede facader i okkerfarver og lyserødt vidner om kvalitet. En kvalitet, som blev grundlagt, da husene blev bygget ved Landsudstillingen i Århus i 1909 som eksempler på tidens arkitektur og på godt byggeri.

Hvordan ser haverne så ud i en sådan bebyggelse?

Kun lidt er der tilbage af det oprindelige. Træer, belægninger og gode hegn er det, der i bedste fald er at bygge videre på.

Haven er lukkede rum med høje vægge

På en koteletgrund i et af disse store maleriske huse bor Johannes og Inger Exner. Begge arkitekter med stor erfaring i restaurering – Koldinghus, som det ser ud i dag, er vel det kendteste værk, men mange kirker kan også føjes til rækken af byggerier.

■ Græsstien uden om lærkehækken har en solid, gennemprofileret taks-hæk som ydervæg.

Hvad så med haven, den vil jo aldrig te sig som en bygning? »Nej, den er meget mere fascinerende, den må man jo samarbejde med hele tiden,« siger Johs. Exner, der før sin arkitektuddannelse var godt i gang med en forstuddannelse.

Exners hus har en smule barok i sig, og dermed fik parterret adgang til haven.

Villaen ligger ca. 1 m over den egentlige have, og det gav derfor

■ Lærkehække i lysegrønt og taksformer i mørkt – vigtige elementer i forårets have.

en vanskelig overgang fra hus til have. Et frugttræspalier med en løvgang langs sydfacaden har nu bundet hus og have sammen og løst problemet. Samtidig er der blevet fine opholdspladser under løvtaget.

»Når vi er i haven, skal vi ikke forstyrres af alle de uvedkommende indtryk, der kommer fra nabohusene. Efter et par års samliv med haven fandt vi ud af, hvordan dette skulle klares. Vi

kunne forme havens rum, give haven vægge: Yderst en taksvæg, der runder haven af og dækker den nyttige, men noget forgroede tjørnehæk i skel. Inden for en græsgang rundet af med en høj lærkehæk i et sikkert cirkelslag omkring græsrummet, havens store rum.«

»For at lære hus og have at kende, må man leve med dem i mindst 2 år, et år er

ikke nok, gentagelsen må med. Først så er det tiden at forme haven«

Således kan alle haver blive smukke og overkommelige, også de forkætrede 60-er parcelhaver. Exners forslag til disse lyder således: »Plant dem til med eg, og giv dem en masse tid – hug så ud i egene, dan rum og plant vedbend i bunden og op ad træstammerne.

Er der ikke megen tid til have-

■ Den endnu unge eg er centrum for vintergækstrålerne – og for det store haverum.

arbejdet, stands så her og nyd skønheden i det grønne og i formerne.

Det samme princip ville jeg bruge, om det var en have på 10 tdr. land. Så ville den heller ikke blive en belastning – jeg ville kunne glæde mig over den, og en have skal være til glæde, ellers er den forkert.«

Rækkehushaven? »Lær den først at kende, del den op i rum med hække og udnyt havens klare afgrænsning og leg med detaljerne så meget, som der er tid til.

Giv rummene belægnings af udvalgte natursten og lad mosset komme til.«

Stauder? »Hvis man har tid – er ikke nødvendige.«

Samarbejdet og det indgående kendskab til planterne giver ideerne til formerne

Tilbage til Exners have i Marse-liskvarteret. Til en lun majdag. Sol og skygge skifter bag frugt-træspalierets blomstrende æblevæg. Fletværket af de veldannede lodret/vandretgående grene.

Blåregnen er godt på vej til 2. sal, og opad den gamle havedør har vedbend fået godt fat, den er jo flot med rankerne på vindues-sprosserne og omkring dørhåndtag. »Det er naturligt, at det 80 år gamle hus vokser lidt til og får lov til at se ud som en smuk aldrende 80-årig.« Det er arkitekten, der holder af forfaldet, der taler.

■ En hel speciel espalierform med vandrette og lodrette grene flettet i firkantmønster. Et levende trellage.

■ Skrå takssider slutter om den runde siddeplads. Ved højsommer dækkes fladerne med lette grønbrune nye skud. (Foto: J. Exner).

► På skrænterne op mod huset og frugttræspalieret blev plantet taks i vekslende massiver, omkransende runde græsflader og flankerende trapperne til haven. Taksene har udviklet sig forskelligt, nogle mere søjleformede end andre. I dag står de stærkeste som søjler over de velklippede flader.

»Haven laver situationer, man ikke selv har bestemt – planterne har en vilje, som vel kan respekteres.«

Takssiderne omkring den runde plads er klippet efter solhøjden, dvs. stejle mod syd og fladende ud mod øst og vest. Efter den opskrift vil solen ved høj-sommertid hele tiden kunne nå bunden i pladsen.

På et sted, hvor massivet er meget bredt, ville det blive alt for højt, der blev den skrå side

brudt af en grøfteagtig fordybning. Oppe over solpladsen sidder kæmpesnegl og fabeldyr i mørkegrøn taks.

I den stille tid i marts udgør vintergækkerne en iøjnefaldende detalje

Da det gamle frugttræ, der var midtpunkt i plænen, opgav ævred, blev det erstattet med en vintereg. Hvordan det skal gå med den, er uvist. Den gør ikke helt, som familien Exner havde forestillet sig. Det karakteristiske krogede egepræg er udeblevet, i stedet er den blevet til et rankt, symmetrisk træ, meget lig amerikansk rødæg.

Foreløbig er der lagt an til samarbejde med egen ved hjælp af en beskærersaks og måske nedbinding af grenene, således at der ad den vej opnås en flad

■ Taksmassivet smyer sig op ad skrænten til frugttræspalieret langs huset.

og kroget krone.

Men midtpunkt i lærkerummet er stadig egen, og en dag i marts dukker vintergækstrålerne op med egen som centrum.

Forstmanden eksperimenterer med sit velkendte medium: Planterne.

Arkitekterne former.

Husets brugere kigger ud oppefra, og følger resultaterne: Det skiftende lys gennem årstiderne. Det veldefinerede rum. Kulørerne. Selv taksen har sit forløb fra forårets sortgrønne over sommerens bløde, brune, friske skud. Til efteråret sker det helt store farveskift – og dermed en fortsættelse af denne historie, som vi må vende tilbage til. Til den tid. □

Den slanke lærkehæk

□ Tekst: GUNVER VESTERGAARD
Foto: JOHANNES EXNER

■ Marts 1981. Lærkehækken er lige blevet barberet ind til stammen.

☀ **Lærkehækken i Exners have har fået en højst usædvanlig behandling for at få den form, som passede til netop dette sted.**

Blandt de mange spændende eksperimenter, Johannes Exner har foretaget i sin have, er be-

■ Det samme forår viser de første kviste sig allerede.....

skæring af lærkehækken. Det blev gjort uden fagfolks anbefaling, men resultatet blev som ønsket.

8 år gammel var lærkehækken blevet 2 m høj, så høj den skulle være. Og fyldt med sidegrene, der i et filtret netværk bandt planterne sammen. Dette var ikke planen med lærkehækken.

Planen var en lettere og mere ►

► forskellige i farve og styrke. Et synligt bevis på at hækken består af individuelle planter.

gennemsigtig lærkehæk – lærke-træerne skulle fremstå som enkeltindivider i hækken. Spinkle stammer, der tegner lineære skygger ved solens vandring fra øst til vest. Forskellige fagfolk blev spurgt til råds om beskæring af lærk. Svarene var ikke helt entydige. Men tiden gik, og

hækken blev mere og mere forkert.

En hård beskæring måtte prøves

En kold martsdag for 10 år siden gik arbejdet igang. Alle sidegrene blev skåret af helt ind til stammen, og toppen blev kappet af ned til passende højde. Det var virkelig et groft indgreb i planternes vækst, nogle ville måske kalde det for mishandling, men vent bare og se resultatet:

■ August 1981. Der er nu kommet fyldt på planter og skygge, men stadig består hækken af enkeltindivider.

ret ind, var det vanskeligt for dem at komme i gang igen. I håb om at få tættere skud på stammen blev der forsøgt med endnu en barbering for 4 år siden. Det har ikke hjulpet. Væksten er stadig svag, og hækken fremtræder spinkel i forhold til den store. Den vil vist forsvinde efterhån-

■ Og i dag er hækken let og gylden, og bunden er krokus-blå.

den, mener Johannes Exner.

Meget tyder på, at denne hårdhændede behandling kun kan lykkes, når planterne har bedst mulige vækstvilkår. Derfor skal den store hæk heller ikke udsættes for endnu en hård beskæring.

Behandlingen vil for fremtiden være således:

En gang om sommeren den store omgang med hæksaksen, og af og til en lettere studsning. –

Ovennævnte er ikke en ende-

gyldig anvisning på, hvordan en lærkehæk kan formes. Det er et forsøg, der som ved alle andre forsøg med levende planter kan falde overraskende ud. Men resultatet kunne nok friste til at gå i gang, i hvert fald med en lille del af hækken som en forsigtig prøve. □